

8 juli 2017

Onderzoek:

**'Nederlandse
vluchtelingen over
integratie en leven in
Nederland'**

<http://opiniepanel.eenvandaag.nl>

Over het onderzoek

EenVandaag heeft speciaal voor vluchtelingen in Nederland een besloten Facebook community opgericht genaamd 'Refugee Survey'. Alle Facebook profielen van de mensen die lid wilden worden zijn gecontroleerd, zodat vrij zeker is dat er alleen vluchtelingen, asielzoekers en statushouders in deze groep zitten die in Nederland zijn. Er zijn circa 1.700 mensen lid van deze besloten community. In deze Facebookgroep hebben we een link naar het onderzoek geplaatst. Dit onderzoek konden mensen invullen in drie talen: Engels, Nederlands en Arabisch.

Eerder dit jaar heeft een team van het EenVandaag Opiniepanel gedurende een maand zeven opvanglocaties door het land bezocht, zowel AZC's als noodopvanglocaties, in Almere, Blauwestad, Nijmegen, Haarlem, Rosmalen, Arnhem en Katwijk. Hier zijn mensen gevraagd lid te worden van deze community.

Een groep van 1049 mensen die de afgelopen jaren naar Nederland zijn gevlucht hebben deelgenomen aan het onderzoek, waarvan het grootste deel inmiddels een status heeft en op zichzelf woont. Negen op de tien respondenten zijn afkomstig uit Syrië, de overige respondenten kwamen met name uit Irak. De grootste groep respondenten heeft in het onderzoek aangegeven ofwel een university degree te hebben ofwel geen diploma. Het overgrote deel respondenten is man (93%) en circa acht op de tien zijn onder de 40 jaar. De resultaten zijn gewogen op leeftijd en geslacht op basis van CBS-cijfers van mensen die een eerste asielaanvraag hebben aangevraagd.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met redacteur / onderzoeker Lisette van Vliet lisette.van.vliet@eenvandaag.nl

1. Samenvatting

Veel Syriërs eenzaam in Nederland

De helft van de Syriërs die de afgelopen twee jaar naar ons land zijn gevlucht, geeft aan zich eenzaam te voelen en heeft moeite om sociale contacten aan te gaan met Nederlanders. Dat blijkt uit een bijzonder onderzoek van EenVandaag, die 1.000 vluchtelingen heeft ondervraagd over het leven in Nederland en integratie. Een kwart (24%) van de ondervraagde nieuwkomers heeft nauwelijks contact met Nederlanders en zegt geen enkele Nederlandse vriend te hebben.

Volgens wetenschappers kan je het succes van de integratie voor een deel aflezen aan het aantal vriendschappen die nieuwkomers ontwikkelen met Nederlanders. Ruim negen op de tien (94%) zou meer Nederlandse vrienden willen hebben, maar volgens de helft (47%) is dit moeilijk te realiseren. Veel ondervraagde vluchtelingen, met name jonge Syrische mannen, geven aan dat de taalbarrière een goed contact met Nederlanders in de weg staat. Vaak kunnen ze niet meer dan een paar uur les per week volgen, en volgens velen van hen laat de kwaliteit van de lessen de wensen over. Ook zeggen veel ondervraagden last te hebben van het stempel 'vluchteling' en de vooroordelen die er zijn bij veel Nederlanders. Zo zegt iemand: *'Het woord 'vluchteling' is genoeg om het grootste deel van de mensen weg te jagen met wie ik wel heel graag vrienden zou willen zijn.'* Veel jonge Syriërs geven daarnaast aan contact te hebben met vrijwilligers die veelal wat ouder zijn, en bijna niet met leeftijdsgenoten. Toch geven veel ondervraagden aan zich wel welkom te voelen in Nederland. Opiniepeiler Gijs Rademaker: *'Na het lezen van honderden reacties die we binnenkregen merk ik vooral dat ze niet zozeer gelukkig zijn in Nederland, maar gelukkig dat ze hier zijn in een veilig land.'*

Hoopvol gestemd

Toch zijn veel ondervraagden hoopvol over hun toekomst. Zo verwacht twee derde (68%) een goede toekomst te krijgen in Nederland. Velen geven aan hoogopgeleid te zijn en denken hier werk te kunnen vinden. Zeven op de tien (69%) stellen dan ook in Nederland te willen blijven, ook als de oorlog in Syrië ten einde komt.

Zijn deze verwachtingen realistisch? Vanavond staat de hele uitzending van EenVandaag in het teken van de integratie van deze groep nieuwkomers. Gijs Rademaker presenteert de

cijfers van deze peiling en gaat met een groep nieuwkomers in gesprek. Een uitgebreide rapportage van het onderzoek, met tientallen quotes van ondervraagden, kunt u hier vinden.

2. Welkom in Nederland

Voel jij je op dit moment welkom in Nederland?

Ja, ik voel me welkom:	76%
Nee, ik voel me niet welkom:	10%
Weet ik niet:	14%

Waarom wel of niet? Licht hier je antwoord toe.

76 procent voelt zich welkom, dat klinkt heel positief. Maar als je de honderden reacties leest die binnenkwamen op deze vraag, zie je toch een genuanceerder beeld. Allereerst drukt dit cijfer voor een groot deel dankbaarheid uit. Dankbaarheid dat ze opgevangen zijn in een veilig land. Er is een groep ondervraagden die zegt dat Nederlanders over het algemeen heel aardig en behulpzaam zijn, waardoor ze zich welkom voelen. Zoals deze deelnemer: *'De glimlach van Nederlanders is genoeg om te zeggen: welkom'*. Wel zeggen sommigen dat Nederlanders in eerste instantie heel aardig zijn, maar meer afstand nemen als ze proberen een vriendschap of duurzaam contact op te bouwen.

Een andere groep geeft juist het tegenovergestelde aan. Deze ondervraagden ervaren dat de meeste Nederlanders negatief tegen vluchtelingen aankijken, waardoor ze zich minder welkom voelen. Zoals iemand vertelt: *'De meeste Nederlanders behandelen mij racistisch en veel mensen geven mij het gevoel dat ik niet welkom ben tot het punt dat zij bang zijn voor me'*.

Hieronder een willekeurige selectie uit de open antwoorden:

'Nederlanders zijn heel aardig en hoe meer wij de taal leren en beter integreren, hoe beter dit te merken is. Als vluchtelingen moeten wij hier alleen meer moeite voor doen.'

'De Nederlanders hebben me een hoop gegeven. Ik voel me hier veilig, ik heb een huis, de kinderen kunnen naar school, we hebben financiële en spirituele steun. Ik ben dankbaar.'

'Nederlanders houden over het algemeen niet van vluchtelingen. Ze durven me soms niet eens aan te kijken.'

'Veel mensen zijn hier aardig, maar wanneer het serieuzer wordt, nemen ze al snel afstand.'

'Mijn gezin leeft in vrede in een land waar mensenrechten zijn en dat is voor mij het grootste geluk.'

'Ik woon in Limburg waar de meeste mensen liever niet met buitenlanders praten. Ze zijn vaak bang van mij omdat ik zwart haar en zwarte ogen heb. Ik probeer Nederlands met ze te praten omdat ik weet dat ze Nederlands fijner vinden dan Engels maar ze praten liever helemaal niet met mij.'

'Ik ben dankbaar als ik mijn kinderen en vrouw zie lachen en door de veiligheid waarin wij nu leven.'

'Sommige mensen laten mij welkom voelen maar anderen lijken mij te kunnen doden met een blik die zegt dat ik naar hun land ben gekomen om misbruik te maken van hun banen en geld.'

'Nederlanders zijn aardig en ook de meeste burens in mijn gebouw zijn aardig en begroeten me vaak.'

Voel jij je thuis in de buurt waar je nu woont?

Ik voel me er thuis:	83%
Ik voel me er niet thuis:	15%
Weet ik niet:	2%

Hoe is het leven in Nederland?

Het is beter dan ik vooraf had verwacht:	22%
Het is ongeveer zoals ik had verwacht:	59%
Het is slechter dan ik vooraf had verwacht:	15%
Weet ik niet:	4%

Waarom? Licht hier je antwoord toe.

Over het algemeen zijn de ingestuurde open antwoorden op deze vraag redelijk positief. Veel deelnemers geven aan dat ze de manier van leven in Nederland erg waarderen. Ze noemen specifiek de gewoontes, normen en waarden van Nederlanders, en ook het feit dat ze hier vrijheid en gelijkheid ervaren. Ondervraagden die het leven slechter ervaren als verwacht verwijzen met name naar het feit dat ze geen werk hebben en dat ze ook weinig

mogelijkheden zien om werk te krijgen. Ook geven ze vaak aan dat er weinig interactie is met Nederlanders.

Hieronder een willekeurige selectie uit de open antwoorden:

'Ik heb hier rechten die ik nooit eerder heb gehad. Mensenrechten. En rechten als vrouw.'

'Ons sociale leven is beperkt omdat we op het platteland wonen.'

'Alles is hier goed geregeld behalve werkgelegenheid. Ik had verwacht veel sneller en makkelijker werk te vinden, maar er is niet genoeg werk beschikbaar.'

'Er is hier geen sprake van een sociaal leven binnen de gemeenschap en daar word ik langzaam gek van. Ik had dit wel verwacht maar niet dat het zo erg zou zijn. Ik ben nog meer verbaasd omdat ik wel de taal goed spreek en ook veel met mensen praat. Maar om echt een relatie op te bouwen is een ander verhaal. Het zijn korte, tijdelijke relaties die je hier opbouwt. Ik heb dan het gevoel dat ik een vriend heb gemaakt maar als ik wegga bij het feestje of de les of het park waar je elkaar hebt ontmoet is het weer alsof je elkaar nooit hebt gekend.'

Hoe kijken de meeste Nederlanders voor je gevoel naar jou als vluchteling?

Positief: 68%

Neutraal: 16%

Negatief: 11%

Weet ik niet: 5%

Licht hier je antwoord toe.

Ook hier zie je het belang van taal terug in de open antwoorden. Veel ondervraagden geven aan dat Nederlanders positiever naar ze kijken als ze zien dat ze de taal leren en hun best doen te integreren. Toch geven veel vluchtelingen aan dat het stempel 'vluchteling' en de vaak negatieve associaties ervoor zorgt dat veel Nederlanders negatief naar ze kijken.

Hieronder een willekeurige selectie uit de open antwoorden:

'Ze weten niks over Syrië behalve wat ze op televisie zien. Daarom denken ze dat ik gevaarlijk ben.'

'Ik ben blij alleen maar ik krijg ook veel opmerkingen over dat ik uit Syrië kom, dat ik dom ben omdat ik geen Nederlands spreek ook al probeer ik het echt snel te leren. Ik snap niet waarom mensen schrikken zodra ze weten dat ik Syrisch ben. Ik ben geen terrorist en geen extremist. Ik ben juist door die dingen uit Syrië gevlucht. Als ik zo word behandeld ga ik vaak heel verdrietig naar huis en kan ik urenlang turen. Dan denk ik: volgende keer kom ik mensen tegen die aardiger zijn maar dat is tot nu toe niet gebeurt. Dank jullie wel, ik ben nu opgelucht door dit te vertellen.'

'Vaak zijn Nederlanders sympathiek tegenover mij als vluchteling maar soms voel ik ook dat ze negatief zijn over het feit dat ik hulp krijg van de overheid in de vorm van een uitkering. Ik heb het gevoel dat als ik werk krijg en geen hulp nodig meer heb van de overheid, dat ik dan beter behandeld zal worden, met meer respect.'

'Als je de taal beheerst, dan kijken de meeste Nederlanders naar je als positief voorbeeld. Nederland heeft eigenlijk geen probleem met vluchtelingen, als ze maar mee willen werken voor de samenleving door te studeren of werken. En daar hebben ze volgens mij gelijk in.'

'Misschien hebben ze het gevoel dat wij hun gemeenschap zijn binnengevallen, of misschien komt het doordat ze de waarheid over onze cultuur en ons leven niet weten en ze ons niet willen leren kennen en niet onze positieve kanten willen zien.'

'Als ze niet weten dat ik een vluchteling ben zijn ze heel voorzichtig in het begin maar als we beginnen te praten en ze begrijpen dat ik de taal aan het leren ben kijken ze heel anders naar me.'

'Ze kijken positief naar me omdat ik de taal snel leer en het veel oefen en omdat ik werk aan het zoeken ben. We vinden het niet fijn om afhankelijk te zijn van hulp van de overheid.'

'Ze wachten totdat we meer geïntegreerd zijn in de samenleving en geen hulp meer nodig hebben.'

'Ze kijken positief naar me maar ook met voorzichtigheid omdat mijn cultuur en gewoontes anders zijn en zij niks weten over Syrië en de Syrische mensen.'

'De meeste Nederlanders weten niks over Syrië en hebben een slecht beeld van Syriërs. Zodra ze Syriërs leren kennen verandert hun mening tot op zekere hoogte wel.'

'Er zijn mensen die bang zijn voor ons omdat we Arabieren zijn en daardoor ook raar naar ons kijken, maar anderen zijn wel weer heel aardig en respectvol.'

'Ze zijn verrast als ik zeg dat ik heb gestudeerd aan de universiteit.'

'Ze denken dat we alleen voor het geld zijn gekomen maar de oorlog heeft ons gedwongen hierheen te komen. Wij waren veel beter af in Syrië dan nu.'

'Sommigen helpen ons heel goed, anderen doen net of we dood gewicht zijn'

3. Vriendschappen met Nederlanders en eenzaamheid

Hoeveel Nederlandse vrienden heb jij?

Heel veel:	10%
Redelijk wat:	19%
Een paar:	47%
Ik heb er geen:	24%
Weet ik niet:	0%

Zou jij meer Nederlandse vrienden willen?

Ja:	94%
Nee:	2%
Weet ik niet:	4%

Is het wel of niet makkelijk om vriendschappen te sluiten met Nederlanders?

Dat is (redelijk) makkelijk: 49%

Dat is (redelijk) moeilijk: 47%

Weet ik niet: 4%

Licht hier je antwoord toe.

De meeste deelnemers geven in de open antwoorden aan dat taal de grootste barrière is in het leggen van contacten en vriendschappen met Nederlanders. *'Het fijne is dat Nederlanders over het algemeen heel open zijn. Maar met de Nederlandse taal is het moeilijk om echt vrienden te maken,'* aldus een deelnemer. De verschillen in normen en waarden zijn ook lastiger te overbruggen als je niet elkaars taal spreekt. Ook de stempel 'vluchteling' en de negatieve associaties die daarbij horen, maakt het volgens sommigen moeilijker om vriendschappen te sluiten. Het is vaak makkelijk om contact te leggen met Nederlanders, zeggen velen, maar bijna onmogelijk om er een langduriger contact van te maken of een vriendschap. Dan ervaren ze dat Nederlanders afstandelijk en afhoudend zijn. De ondervraagde vluchtelingen die wat jonger zijn geven aan dat ze wel Nederlanders ontmoeten, maar dat het lastig is contact te leggen met mensen van hun eigen leeftijd. De meeste Nederlandse vrijwilligers zijn 50-plus.

Hieronder een willekeurige selectie uit de open antwoorden:

'Taal is het grootste probleem. Als je de taal niet spreekt is het onmogelijk om jezelf uit te drukken en te kunnen luisteren naar anderen.'

'Het duurt altijd lang om vertrouwen op te bouwen als je een vriendschap wil sluiten, maar dit is nog lastiger voor Nederlanders als zij met buitenlanders bevriend willen worden en dat begrijp ik ook. De meesten zijn ook beïnvloed door wat ze horen in het nieuws over vluchtelingen, positieve en negatieve dingen, maar daardoor duurt het langer van beide kanten om een vriendschap te sluiten.'

'Het zijn allemaal korte-termijn relaties die over zijn als het feestje of spelletje of de activiteit die je samen doet, voorbij is.'

'Ik vind het moeilijk om echt bevriend te raken omdat ik de hele dag thuis zit en de taal is het grootste probleem.'

'Het is niet moeilijk om vriendschappen te sluiten met Nederlanders omdat die ook graag willen. Ik kan ook goed met ze communiceren en heb contact met mensen op school en ook via mijn kerk. Ik kan al goed Nederlands spreken.'

'Nederlanders zijn aardig maar je moet heel voorzichtig met ze zijn. Ze houden van strakke afspraken. Ik vind het ook lastig als ik iets verkeerd begrijp als ze Nederlands spreken.'

'Ik merk dat als ik met iemand aan het praten ben en wanneer hij weet dat ik asielzoeker ben, dat hij/zij afstand neemt. Ze durven niet meer te praten over verschillende onderwerpen. Of ze beginnen te praten alsof hij/zij hoger is dan ik, alsof ik op een lager niveau zit en niet veel van het leven weet.'

'Omdat we Nederlanders nauwelijks zien, nooit met ze praten. Ik heb nog geen manier gevonden om contact met ze te zoeken en ze te leren kennen.'

'Veel Nederlanders zoeken contact met ons, maar vooral ouderen. Maar jongeren doen dit niet en daarom is het moeilijk om met jongeren bevriend te worden.'

'Ik zou het graag willen, maar ik weet niet hoe. Er zijn wat culturele verschillen en ik durf ze vaak niet te benaderen omdat ik bang ben dat ze me verkeerd begrijpen.'

'Misschien kan ik een keer met mijn burens praten, hoi zeggen, maar ik denk dat het moeilijk wordt om echt vrienden met ze te worden.'

'Vriendschappen sluiten is echt te moeilijk, maar Nederlanders vinden om hoi tegen te zeggen lukt wel.'

'Het grootste probleem is dat je hier alleen contact vindt met Nederlanders die ouder zijn dan 40. Het is moeilijk om vrienden te worden met jongeren, ik weet niet waarom. Ze zijn aardig maar misschien hebben ze er geen tijd voor of zijn ze terughoudend in contact zoeken met mensen met een andere achtergrond.'

'Het lukt mij niet om relaties op te bouwen met Nederlanders. Het gaat niet verder dan elkaar begroeten.'

'Ik heb geen contact met normale Nederlandse mensen, geen opgeleide mensen. En ik spreek goed Nederlands! Dat betekent dat ik met gewone mensen kan praten.'

'Op persoonlijk level, het woord 'vluchteling' is genoeg om het grootste deel van de mensen weg te jagen met wie ik wel heel graag vrienden zou willen zijn.'

"Ik heb met niemand contact."

"Ik weet niet hoe ik dichterbij Nederlanders kan komen."

'Behalve enkele uitzonderingen wil de overgrote meerderheid ons niet kennen, tenzij hun baan het nodig heeft. Het is zo moeilijk om door de stereotypering op de arbeidsmarkt te komen. Ik verloor een baan nadat ik me veel moeite had om te krijgen. En hoewel ik weet dat ik goed ben in wat ik doe, kan ik nauwelijks een stagiaire baan vinden! Ik moet zelfs doen alsof ik het niet weet en laat kinderen me 'leren' wat ik gewoon moet doen om er langs te komen. Op persoonlijk niveau, daar ben ik nog niet eens begonnen! Ex-collega's verdwijnen alsof ze er nooit zijn geweest. Ik ben alleenstaand. Als een vrouw in de bar weet dat ik een vluchteling ben, vergeet ze dat ze een paar seconden geleden lachte. Ik ben gestopt om zelfs maar te proberen enig contact te leggen.'

Voel jij je wel eens eenzaam in Nederland?

Vaak: 49%

Niet vaak: 50%

Weet ik niet: 1%

4. Integratie en toekomstbeeld

Heb jij het gevoel dat je deel uitmaakt van de Nederlandse samenleving?

Ja: 62%
Nee: 20%
Weet ik niet: 18%

In hoeverre voel jij je Nederlander?

Ik voel me (best wel) Nederlander: 48%
Ik voel me geen Nederlander: 44%
Weet ik niet: 8%

Wat wil jij in de toekomst:

Terug naar mijn geboorteland (als de oorlog voorbij is / het politiek meer stabiel is): 16%
Een toekomst opbouwen in Nederland: 69%
Een toekomst opbouwen in een ander Europees land: 1%
Weet ik niet: 14%

Verwacht jij een goede toekomst te krijgen in Nederland?

Ja: 68%
Nee: 5%
Weet ik niet: 27%

Waarom? Licht hier je antwoord toe.

Veel ondervraagden geven aan dat in Nederland iedereen dezelfde rechten heeft, en dat dus ook vluchtelingen dezelfde kansen hebben op werk en een goed leven. Daarom zien ze de toekomst positief tegemoet. Daarbij zeggen ze ook dat ze zich willen aanpassen en de taal willen leren. Een aantal geeft aan zich onzeker te voelen over de toekomst.

Hier een willekeurige selectie uit de open antwoorden:

'Ik verwacht een goede toekomst te krijgen omdat ik mezelf goed kan aanpassen en omdat ik de wil en ambitie heb om heel goed werk te vinden in Nederland.'

'Ik hoop vast werk te vinden in Nederland als ik mijn studie heb afgerond.'

'Ik ben jong en woon in een dorp waar niet veel jonge Nederlanders wonen. Dit is een groot probleem als je wil integreren en de taal wil leren'

'Als je in een land woont met een goed regering en gerechtigheid zoals in Nederland, is er geen ruimte voor mensen om te mislukken/falen.'

'Ik ben nog onzeker omdat ik de taal niet spreek en dat heeft invloed op het opbouwen van een toekomst hier.'

'Ik verwacht dat mijn toekomst hier beter zal zijn dan in mijn eigen land, maar de weg daarnaartoe zal moeilijk zijn, vooral in het begin als ik nog moet wennen aan een nieuwe samenleving en de taal nog goed moet leren.'

'Ik ben kapper en ik ga daar hier verder mee, daarom ben ik heel positief over mijn toekomst in Nederland.'

'Ik ben gespecialiseerd in het maken van kaas en ik verwacht hier een goede toekomst.'

'Ik heb goed werk en als ik klaar ben met het leren van de taal ga ik werken als een kapper voor vrouwen.'

'Omdat het Nederlands recht gelijk is aan iedereen en omdat ik veel zelfvertrouwen heb dat ik succesvol zal zijn in mijn studie en werk hier.'

'Ik verwacht een goede toekomst voor twee redenen. Ten eerste omdat ik nu in een land woon waar niemand boven de wet staat. Ten tweede omdat ik alles ga doen om ervoor te zorgen dat ikzelf en mijn zoon een goede toekomst krijgen.'

'Doordat er weinig werk mogelijkheden zijn en omdat de taal moeilijk is. Maar ik ga op zoek naar een goede toekomst.'

Ben jij op dit moment gelukkig met je leven in Nederland?

Gelukkig:	82%
Niet gelukkig:	16%
Weet ik niet:	2%

Waarom wel of niet? Licht hier je antwoord toe.

Veel mensen die zeggen gelukkig te zijn met hun leven in Nederland geven aan dat dit komt omdat hun kinderen blij zijn, het goed doen op school en ze zich hier een toekomst kunnen voorstellen. Ook geven zij aan dat het gevoel van veiligheid in Nederland hen gelukkig maakt en een gevoel van rust geeft.

Mensen die aangeven (nog) niet gelukkig te zijn geven zeggen veelal dat dit komt doordat hun familieleden (ouders, man, vrouw) nog in Syrië zijn en dat zij hen heel erg missen. Weer kwam naar boven dat mensen verwachten blijer te worden als ze de taal beter spreken en kunnen werken.

Hieronder een willekeurige selectie uit de open antwoorden:

'Ik wil studeren en werken om gelukkiger te worden.'

'Nee, omdat mijn land verwoest wordt en ik ver ben van mijn ouders.'

'Het gaat goed met mij, Nederland gaf me veel uiteindelijk, ik dank het en waardeer het. Wij (ik en mijn kleine familie) voelen ons uiteindelijk veilig, we hebben huis, we hebben school, we hebben financiële steun en geestelijke steun. Maar we voelen ons niet veilig over de toekomst. Ik wil bijvoorbeeld werken om uit een uitkering te komen, maar ik weet niet zeker wat ik kan doen. Er zijn niet veel mensen die weten hoe onze mensen geholpen kunnen worden aan werk. En dit is niet alleen voor mij, elke Syrische heeft hetzelfde probleem.'

'Ik voel me hier eenzaam. Ik mis mijn broer die hier niet heen mocht komen. Ik heb het moeilijk met de taal leren en het communiceren met mensen. Ik ben altijd bang om met Nederlanders te praten.'

'Ik voel me gelukkig en veilig, ook voor mijn kinderen en hun toekomst, maar ik word niet blij van de manier waarop mensen met ons omgaan en naar ons kijken in Maastricht.'

'Ik en mijn kinderen zijn hier veilig en de toekomst ziet er voor ons veelbelovend uit.'

'Ik heb hier bijna alles, maar ik mis een sociaal leven.'

